

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК СКЛАДНИК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ: НАЦІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТИ

З набуттям незалежності вихід України на міжнародну арену як самостійного, повноправного суб'єкта міжнародних відносин природно актуалізував питання її оптимального залучення до міграційних процесів. У зв'язку з цим аналізується міграційна ситуація в українському суспільстві, досліджується процес становлення та вдосконалення міграційної політики як складника зовнішньоекономічної стратегії нашої держави. Також визначаються перспективи участі України у сфері міжнародної міграції робочої сили та систематизуються шляхи нормалізації міграційних процесів у країні.

Ключові слова: *робоча сила, мігрант, еміграція, імміграція, нелегальна міграція, “втеча інтелекту”, міграційний процес, міграційна політика та стратегія, ринок праці, візовий режим, транзитна територія*

В умовах глобалізації світового господарства міграція робочої сили відіграє все важливішу роль серед форм прояву міжнародних економічних відносин. Під впливом інтенсифікації виробничих процесів, поширення новітніх технологій, інтернаціоналізації фінансових потоків, структурної перебудови національних економік, у зв'язку з науково-технічною та інформаційно-комунікаційною революцією трудова міграція впливає на всі сторони суспільства і породжує вагомі економічні, політичні, соціальні, природні проблеми, але водночас сприяє збалансуванню суспільних відносин, ліквідації соціальної напруженості, реалізуючи права людини на вільне життя і працю в тій країні, де вона може робити вагомий внесок у світове виробництво і власний добробут.

У 90-х роках у світі нараховувалося близько 30 млн. працівників-мігрантів, що становило близько 2% трудових ресурсів. У 2000 р. ця кількість зросла до 140 млн. осіб. Нині понад 190 млн. осіб проживають та працюють за межами Батьківщини, причому зростання кількості мігрантів триває, підвищуючи гнучкість і мобільність робочої сили, інтенсивність трудових міждержавних потоків, їхній динамізм.

Для України проблеми міграції трудових ресурсів є достатньо важливими. З набуттям незалежності, демократизацією суспільного життя, становленням ринкової економіки було усунуто характерні для тоталітарного суспільства обмеження щодо реалізації прав людини на вільне пересування і вибір місця проживання. Вихід України на міжнародну арену як самостійного, повноправного суб'єкта міжнародних відносин природно актуалізував питання її оптимального залучення до міграційних процесів, які виконують у суспільстві насамперед економічну і соціальну функції та є одним із джерел зв'язку між народами різних держав. Масова еміграція українців, масштабна нелегальна міграція, інтенсивне транзитне переміщення іноземних трудових ресурсів через державні кордони та надлишкова імміграція робочої сили вимагають глибокого вивчення, потребують контролю й ефективного регулювання.

До аналізу міграційних процесів і міграційного законодавства як України, так і провідних інтеграційних об'єднань і міжнародних організацій звертається багато **зарубіжних вчених та українських науковців**, серед яких слід відмітити В. Хасбулатова, С. Фомішина, В. Лесина, С. Макуху, О. Малиновську, А. Мозоля, В. Новацького, Б. Оверковського, О. Піскуна, В. Стешенка, М. Ярошенко.

Метою даного дослідження є дослідження особливостей формування та дотримання міграційної політики України як складника зовнішньоекономічної стратегії, беручи до уваги як національний, так і міжнародний аспекти.

Для досягнення поставленої мети виконуються такі **завдання**:

- аналізується міграційна ситуація в Україні в умовах незалежності;
- характеризується процес становлення міграційної політики в українському суспільстві;
- оцінюються перспективи участі України в міждержавному регулюванні міграційних процесів і визначаються шляхи їх нормалізації.

Перші відомості про регулювання міграційних процесів зафіксовано ще в давньоруських літописах. Проте, акцентуючи особливу увагу на особливостях міграційної політики незалежної

України, слід зазначити, що на початку 90-х років унаслідок значних геополітичних змін на просторах колишнього СРСР, з демократизацією суспільного життя було усунуто характерні для тоталітарного суспільства обмеження щодо реалізації прав людини на вільне пересування і вибір місця проживання. Якщо в попередній період міграція зводилася до “територіальної мобільності робочої сили”, а еміграція прирівнювалася до зради Батьківщини, то з 90-х років природно актуалізувалися питання участі України в процесі міжнародної міграції – складника загальноінтеграційного процесу [17, с. 159].

За різними оцінками, щорічно з України *виїжджають* 5–6 млн. осіб. Достатньо важливою проблемою є виїзд висококваліфікованих працівників, який характеризується двома основними напрямками. Перший напрямок – безпосередньо через еміграцію інтелектуалів до інших країн, другий – використання нашого наукового потенціалу зарубіжними інститутами і корпораціями в Україні [24, с. 131].

Зростають масштаби *нелегальної міграції*. За різними оцінками, у країні нині на нелегальному становищі перебуває близько мільйона громадян інших держав. Згідно з міжнародними нормами, без негативних наслідків для економіки наша держава може прийняти 0,1% від кількості населення в країні. Якщо в попередні роки значну частину нелегальних мігрантів становили порушники-одинаки, нині 90% – це члени організованих груп. Річний прибуток осіб, які забезпечують функціонування міжнародних каналів нелегальної міграції, становить 10–15 млрд. дол. [8, с. 71]. Значний потік нелегальної міграції йде з регіонів, охоплених військовими конфліктами, у яких тероризм і кошти наркобізнесу – основний шлях досягнення політичної влади (Афганістан, Шрі-Ланка, Бангладеш, північні штати Індії, держави Закавказзя). Серйозну небезпеку становить міграція представників різних терористичних і релігійно-екстремістських організацій Близького та Середнього Сходу. Особливої гостроти набуває міграція з “гарячих точок” СНД (Чечня, Абхазія, Осетія, Таджикистан). Такі мігранти несуть в Україну зброю, бандитський спосіб існування, небезпечні інфекційні захворювання. На білети, які в середньому коштують 800 доларів, і всі пов’язані з поверненням заходи держава виділяє 3 млн. грн. щороку. Тому одних і тих нелегальних мігрантів на території України затримують по декілька разів на рік [15, с. 15].

Геополітичне становище нашої держави, розвинуті транспортні комунікації, порівняно м’який візовий режим є сприятливими чинниками для *транзитного переміщення* через територію України трудових ресурсів з азійських та африканських країн на захід Європи. Це можна підтвердити такими цифрами: спроби залишитися в Україні роблять лише 3–5% нелегальних мігрантів, затриманих правоохоронними органами [15, с. 14].

Що стосується *імміграції* населення до України, то постійно зростає частка людей, що в’їжджають з Грузії, Вірменії, тих регіонів Росії, де відбуваються воєнні дії або існують міжетнічні конфлікти. Триває розпочата в 1989 р. репатріація в Крим кримсько-татарського народу, депортованого звідти в 1944 р. Також відбувається повернення представників інших народів, репресованих в умовах сталінського режиму. Постійно зростає кількість іммігрантів з Південно-Східної Азії, Близького і Середнього Сходу.

Беручи до уваги те, що наша держава загалом перетворилася на нетто-експортера робочої сили і територію транзитного переміщення іноземних мігрантів, достатньо важливою є проблема формування й розвитку *міграційної політики*, основними завданнями якої нині вважають здійснення управління міграційними процесами, враховуючи національні інтереси; захист прав іноземців та осіб без громадянства; здійснення контролю державою за використанням іноземної робочої сили з метою захисту національного ринку праці; забезпечення соціального захисту громадян України, які працюють за межами своєї держави; розвиток міжнародного співробітництва у сфері міграції.

До *основних напрямків* міграційної політики зараховують: сприяння репатріації; повернення депортованих; допомога біженцям і шукачам притулку; регулювання імміграції в Україні іноземців та осіб без громадянства; запобігання вимушеній міграції громадян України, нелегальній міграції в Україну та розв’язання проблем, пов’язаних з еміграцією українських громадян за кордон; міжнародне співробітництво у сфері міграції з Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців, Міжнародною організацією праці, Міжнародною організацією з міграції тощо.

Початок розроблення *міграційного законодавства* незалежної України покладено ще Декларацією про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., а також такими законодавчими актами, як Закон “Про громадянство України” від 8 жовтня 1991 р., Закон “Про національні меншини в Україні”, Указ Президента України “Про Міністерство у справах національностей та міграції” від 26 квітня 1993 р. [21, с. 231], Закон “Про біженців” від 24 грудня 1993 р. [14, с. 120] і постанови Кабінету Міністрів України щодо цього, Закон “Про порядок виїзду з України і в’їзду в Україну

громадян України” від 21 січня 1994 р. та відповідні постанови Кабінету Міністрів України, Закон “Про правовий статус іноземців” від 4 лютого 1994 р. та Правила в’їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 1995 р. № 1074. Окрім цих нормативних актів, мають місце закони: “Про зайнятість населення”, “Про підприємництво”, “Про адміністративні правопорушення”, “Про ратифікацію Угоди про співробітництво у сфері трудової міграції і соціального захисту працівників-мігрантів”, а також постанови Кабінету Міністрів України “Про створення органів міграційної служби в Україні” (22 червня 1994 р.), “Про затвердження порядку оформлення іноземцям та особам без громадянства дозволу на працевлаштування в Україні” № 2028 (1 листопада 1999 р.), Положення про Державний департамент у справах національностей і міграції, затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 1236 (4 серпня 2000 р.).

Протягом 2001 р. зроблено важливі кроки в напрямі формування міграційного законодавства, які вважаються результатом реалізації Указу Президента України “Про основні напрямки соціальної політики на 1997–2000 роки” від 18 жовтня 1997 р. Це нові редакції законів України “Про громадянство України” від 18 січня 2001 р., “Про біженців” від 21 червня 2001 р., “Про імміграцію” від 7 червня 2001 р. [23, с. 184]. 25 травня 2001 р. Указом Президента України схвалена Концепція державної регіональної політики [3, с. 7].

Нині в Україні створено спеціалізовану законодавчу базу, направлену на боротьбу з нелегальною міграцією, зокрема: Комплексна цільова програма боротьби зі злочинністю на 1996–2000 рр., затверджена Указом Президента України від 17 вересня 1996 р. № 837; Указ Президента України від 18 січня 2001 р. № 22 “Про заходи щодо посилення боротьби з нелегальною міграцією”; Указ Президента України від 7 серпня 2001 р. № 596 “Про організацію виконання Закону “Про імміграцію”; рішення колегії МВС від 19 червня 2001 р. № 4 км/1/9 і від 30 листопада 2001 р. № 9 км/1 з питань протидії нелегальній міграції; Програма боротьби з нелегальною міграцією та Комплексна програма профілактики злочинності на 2001–2005 рр.

Діяльність суб’єктів господарювання, що займаються посередництвом у працевлаштуванні громадян за кордоном, регулюється в основному двома нормативно-правовими актами: Законом “Про ліцензування” та Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, затверджені Наказом Держпідприємництва та Міністерством праці від 19 грудня 2001 р., № 155/534 [18, с. 32]. Доповнюють міграційну законодавчу базу Закон “Про ратифікацію Угоди між Україною та Португальською Республікою про тимчасову міграцію громадян України для роботи в Португальській Республіці” від 20 листопада 2003 р.; Закон “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 р. [7, с. 18]; постанова Верховної Ради України “Про проведення парламентських слухань “Стан та проблеми правового і соціального статусу сучасної української трудової міграції” від 21 жовтня 2004 р.

20 січня 2010 р. прийнято Постанову про утворення Ради з питань трудової міграції громадян України при Кабінеті Міністрів України. Ця Рада вважається постійно діючим консультативно-дорадчим органом [22, с. 12].

Суттєвим складником державної міграційної політики є *візова політика*. 12 березня 1999 р. прийнято рішення Ради ЄС про “Визначення третіх країн, громадяни яких повинні мати візи при перетині зовнішніх кордонів держав-членів”, що містить так званий “чорний список” країн, для громадян яких безвізовий в’їзд на територію будь-якої з країн ЄС не дозволяється. У цьому переліку є також і Україна. Так, протягом 2000–2001 рр. запроваджено візовий режим поїздок для українських громадян до Чехії, Словаччини, Болгарії. У лютому 2002 р. уряд Польщі прийняв рішення щодо запровадження віз для українців, з липня 2003 р. – уряд Угорщини. У свою чергу міграційно-візова політика України передбачає послідовні кроки в напрямі лібералізації візового режиму з державами-членами ЄС і країнами-кандидатами на вступ до ЄС і запровадження жорсткого порядку в’їзду громадян тих країн, які є постачальниками нелегальних мігрантів.

Важливим аспектом регулювання міграції трудових ресурсів є підписання міждержавних угод, приєднання до міжнародних конвенцій, співробітництво з міжнародними організаціями в цій сфері. Так, протягом 1993–1997 рр. Україна уклала *міждержавні угоди* щодо регулювання міграції з Чехією, Польщею, Німеччиною, Росією, Словаччиною, Молдовою, Білоруссю, Вірменією, Ізраїлем та іншими державами. Але поки що ці угоди не приведені у відповідність з міжнародними правовими нормами і фактично реалізуються лише з Чехією та Словаччиною. Також варто зазначити, що ратифікувавши у січні 2008 року угоду про реадмісію з ЄС, підписану в обмін на спрощення візового режиму, Україна взяла на себе зобов’язання з 2010 року за власний кошт повертати нелегальних мігрантів, що в’їхали до ЄС через українську територію. Так, оскільки утримання одного мігранта

коштує державному бюджету приблизно 100 доларів США на місяць, тоді як депортація коштує 1 тис. доларів США, то ЄС виділив одноразову допомогу в 30 млн. євро (47 млн. доларів США) на підготовку України до ймовірного напливу депортованих з Європи мігрантів. Однак Україна досі не уклала угод про реадмісію зі своїми двома головними постачальниками нелегальних мігрантів – Росією та Білоруссю (80% таких мігрантів прямує з Росії та 11% з Білорусії). Необхідність укладання двосторонньої угоди про реадмісію Україна та Білорусь тільки обговорили в жовтні 2007 року. Подібна угода між Кабінетом Міністрів України та урядом Російської Федерації була підписана в грудні 2006 року, проте Верховна Рада ще не ратифікувала її.

Україна приєдналася до Женевської конвенції про статус біженців від 28 липня 1951 р. та Нью-Йоркського Протоколу щодо статусу біженців від 31 січня 1967 р. і стала 143-ю за списком. Також наша держава є учасником Європейської конвенції про видачу правопорушників, укладеної в Парижі 13 грудня 1957 р. та Європейської конвенції про взаємодопомогу судових органів у кримінальних питаннях, укладеної у Страсбурзі 20 квітня 1959 р. Приєдналась Україна до Європейської конвенції з прав і основних свобод людини, Європейської соціальної хартії, яку наша держава підписала 1998 р., за винятком деяких статей.

Україна вже 57-й рік (з 30 квітня 1954 р.) є членом *Міжнародної організації праці (МОП)*. Вона бере активну участь у діяльності МОП, є автором цілої низки її резолюцій, спрямованих на поліпшення умов праці і життя трудящих. Україною ратифіковано третину всіх конвенцій МОП, які мають першочергове значення для захисту трудових справ. Від 13 до 17 квітня 2003 року перебували в Україні з робочим візитом фахівці з трудового права МОП, метою якого було ознайомлення з проектом Трудового кодексу. Відбулося й обговорення проблем реформування вітчизняного трудового законодавства. Також було відкрито Правовий інформаційний центр у Міністерстві праці та соціальної політики України [5, с. 13].

Велике значення для України має співробітництво з *Міжнародною організацією з міграції (МОМ)*. Із травня 1993 р. Україна має статус спостерігача в МОМ. У лютому 1996 р. між Україною і МОМ підписано угоду про співробітництво та відкриття представництва цієї організації в Києві. У листопаді 2001 р. наша держава набула членства в цій організації.

Розвиваються зв'язки між Україною й *Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців*, яке з 1994 р. має власне представництво в Києві, активно працює в Криму, надає технічну, методичну, консультативну, фінансову допомогу в організації міграційної служби, прийомі й облаштуванні біженців.

Так, беручи до уваги вищезазначене, для *врегулювання міграційних процесів* в українському суспільстві потрібні такі *заходи*:

- дотримання міжнародно-правових норм, які ґрунтуються на Декларації ООН про права людини;
- вивчення нашою державою світового досвіду регулювання міграційних процесів і накопичення власного, відповідно до міжнародних стандартів, міграційного законодавства;
- розширення системи міждержавних договорів про взаємне працевлаштування громадян і їхній соціальний захист, застосування при потребі гнучкіших форм домовленостей: угоди про сезонні роботи, певні сільськогосподарські роботи, стажування молодих робітників, а також аналіз ефективності двосторонніх договорів та угод;
- розширення квот для працевлаштування українців у тих країнах, з якими договори вже укладено;
- кодифікація міграційного законодавства завдяки розробленню і прийняттю Міграційного кодексу України, що сприятиме впорядкуванню відповідних юридичних інститутів, усуненню суперечностей у змісті правових норм, вилученню застарілих і створенню нових норм права, які відповідатимуть сучасним потребам життя [14, с. 121];
- поширення інформації щодо існуючої системи міждержавних угод про працевлаштування, законодавства України та країн-реципієнтів у сфері трудової міграції та регулювання ринку праці загалом, а також можливості отримання допомоги з боку українських дипломатичних установ під час перебування за кордоном;
- чітка концепція державної міграційної політики та стратегії;
- створення єдиного міграційного органу країни (Державної міграційної служби України) з відповідними підрозділами, функціями, повноваженнями й чітким їх розмежуванням між відомствами;
- для надання міграційним потокам цивілізованої форми створити міжнаціональні центри зайнятості, які залучали б робітників і фахівців не лише до Європи, але й до України;

- запровадження викладання основ міграційного права на відповідних факультетах ВНЗів;
- сприяння дослідницькій діяльності, спрямованій на вдосконалення методів і механізмів локалізації, прогнозування, планування й упередження тих міграційних процесів, які можуть спричинити етнічні напруження і соціальні конфлікти. Для цього потрібно вдосконалити методологічний інструментарій, розробити шкалу міграційних сподівань, потреб і цінностей;
- активізація діяльності та розширення мережі дипломатичних представництв і консульських установ України за кордоном, створення спеціальних приймалень, запровадження доступних і безкоштовних юридичних консультацій, широкої системи інформування;
- завершення реформування прикордонних військ і перетворення їх на прикордонну службу з метою адаптації до міжнародних норм діяльності, переоснащення прикордонників відповідно до сучасних вимог, введення автоматичних систем перевірки паспортів і реєстраційних систем;
- забезпечення працевлаштування безробітних, створення умов для їх перекваліфікації, соціальний захист;
- створення належних умов для повернення висококваліфікованих працівників;
- співробітництво з антитерористичними органами іноземних держав, міжнародними організаціями для припинення функціонування нелегальних каналів проникнення через державний кордон членів міжнародних терористичних, релігійно-екстремістських та незаконних формувань;
- планування розвитку національної освіти, що надасть змогу уникнути нестачі та відносних надлишків спеціалістів високої кваліфікації і наукових працівників;
- упровадження у виробництво закордонних технологій, освоєння “ноу-хау”, створення спільних підприємств, які спричинять приплив із-за кордону першокласних фахівців;
- з’ясування питання про подвійне громадянство, щоб отримати змогу вільно переміщатись і згодом повертатися на Батьківщину. Це сприятиме позитивному іміджу України та припливу передових технологій і розробок;
- найефективніше використання готовності Європейського банку реконструкції та розвитку інвестувати до економіки України значні кошти. Насамперед – до енергетики, муніципальної інфраструктури, реалізації проектів підготовки до Євро-2012.

Таким чином, з набуттям незалежності Україна повинна була розв’язати низку важливих правових, економічних і соціальних проблем. Усі вони розв’язувалися методом спроб і помилок під деструктивним постійним впливом фактора Москви, за відсутності відповідного досвіду, історично набутих традицій, сталих і чітко визначених міжнародних зв’язків, в умовах криз і невизначених національних економічних інтересів. За таких обставин нинішня економічна ситуація України характеризується повільним реформуванням інституційних відносин, значними диспропорціями в структурі економіки, обмежено задіяним науково-технічним, технологічним, інноваційним потенціалом, недостатністю інвестицій тощо. Такі чинники негативно впливають на соціальну сферу у зв’язку з неналежними умовами праці, низькими доходами громадян, масовим безробіттям, недостатнім рівнем соціального забезпечення.

Україна перетворилася на нетто-експортера робочої сили, де достатньо важливою проблемою є “відплив інтелекту”, а також на транзитну територію. Проте, згідно з оцінками Міжнародної організації з міграції, у наступні 10 років Україна перетворюватиметься з країни транзиту на країну кінцевого призначення економічних мігрантів.

У нове тисячоліття Україна ввійшла, усе ще не маючи стратегії державної міграційної політики, не визначивши її основні принципи і цілі. Досі не існує також механізмів їх реалізації у вигляді національних або спеціальних міграційних програм. Сфера регулювання міграції перебуває в компетенції понад десяти відомств, які здебільшого готують законопроекти й управлінські рішення з огляду на власні інтереси й погляди без урахування загальної міграційної ситуації. Тому багато аспектів міграційної сфери все ще залишаються поза правовим регулюванням. Роль держави насправді визначається ліцензуванням суб’єктів підприємницької діяльності, що займаються посередництвом у працевлаштуванні за кордоном, певними заходами щодо візової політики та переговорами із зарубіжними країнами щодо спільного використання робочої сили, які зрідка завершуються підписанням відповідних угод, а їх реалізація пов’язана з численними перешкодами. Так, усе очевиднішою є загроза того, що при продовженні тенденції набагато бурхливішого і стрімкішого розвитку міграційних процесів, ніж органів, які повинні їх передбачати і регулювати, ситуація може значно погіршитися. Хоча, беручи до уваги висновки представників Міжнародної організації з міграції, загалом мігранти, а саме іммігранти, мають незначний вплив на світовий ринок праці. По-перше, це пов’язано з тим, що вони зазвичай виконують найбруднішу, найважчу та найнебезпечнішу роботу, яку відмовляються виконувати місцеві працівники. По-друге, вони активно

зайняті в сервісній індустрії (няньки, хатні робітниці, кур'єри), і європейці, як зрештою й американці, уже звикли, що в цій галузі з невисокою оплатою працюють саме іноземці. Відповідно, іммігранти ніяк не можуть бути загрозою для роботящого місцевого населення. Саме тому урядам країн імміграції варто дбати не про те, як відгородитися від них, а про те, як заново привчити власних громадян до простої фізичної праці.

Перспективними напрямками вдосконалення міграційної політики країни є подальше вдосконалення міграційної політики на основі міжнародно-правових норм і українського законодавства; активізація співробітництва з країнами-партнерами в міграційній сфері на дво- і багатосторонніх засадах; стабілізація політичної й економічної ситуації в державі і на цій основі створення цивілізованих умов праці для вітчизняних громадян.

Література

1. Основні чинні кодекси і закони України / уклад. Ю.П. Єлісєвєнко. – [2-ге вид.]. – К. : Махаон, 2003. – 976 с.
2. Аметов Р. Світовий досвід економічного облаштування репатріантів та іммігрантів / Р. Аметов // Економіка України. – 2004. – № 5. – С. 76–81.
3. Гайдош І. Регіональні аспекти міграційної політики / І. Гайдош // Голос України. – 2004. – 19 берез., № 52. – С. 6–7.
4. Лабовіц Дж. Особливе завдання. Наша мета – допомогти Україні забезпечити впорядковане та гуманне управління міграційними процесами / Дж. Лабовіц // День. – 2008. – 30 липн, №133. – С.3
5. Лєсин В. Україна і Міжнародна організація праці: співпраця триває / В. Лєсин // Соціальний захист. – 2003. – № 5. – С. 12–13.
6. Литвинов В. Голос українського заробітчанина / В. Литвинов // День. – 2010. – № 2. – С. 3.
7. Луканська Т. Порушників віртуальних кордонів не судять / Т. Луканська // Голос України. – 2003. – 27 лют. – С. 18.
8. Макуха С. Міграція: тенденції та засоби регулювання / С. Макуха // Підприємництво, гос-во і право. – 2002. – № 4. – С. 70–72.
9. Малиновська О. Зовнішня трудова міграція: можливі напрямки державного регулювання / О. Малиновська // Вісн. Укр. акад. держ. управління при Президентіві України. – 2003. – № 4. – С. 333–341.
10. Малиновська О. Прикордонні міграції: характер, значення, шляхи оптимізації регулювання (на прикладі поїздок населення українського прикордоння у Білорусь) / О. Малиновська // Вісн. Укр. акад. держ. управління при Президентіві України. – 2003. – № 3. – С. 458–464.
11. Малиновська О. Розширення ЄС і зони чинності Шенгенської угоди та міграційні процеси в Україні / О. Малиновська // Вісн. Укр. акад. держ. управління при Президентіві України. – 2003. – № 1. – С. 475–483.
12. Мармазов В. Чи справиться Україна з “міграцією народів”? / В. Мармазов // День. – 2008. – 29 серп., № 153. – С. 5.
13. Мировая экономика: учебник / под ред. проф. А.С. Булатова. – М.: Юристь, 2000. – 734 с.
14. Мозоль А. Характеристика і аналіз міграційного законодавства та міграційних процесів в Україні / А. Мозоль // Право України. – 2001. – № 4. – С. 118–122.
15. Надьон О. Нелегальна міграція: міжнародні та національні правові проблеми / О. Надьон // Право України. – 2004. – № 6. – С. 13–17.
16. Нипорко Ю. Міжнародній організації праці – 80 років / Ю. Нипорко // Право України. – 1999. – № 7. – С. 127–132.
17. Новацький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України: підручник / В.Є. Новацький. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.
18. Оверковський Б. Журавлі, повертайтеся: Проблеми трудової міграції та роль профспілок у їх вирішенні / Б. Оверковський // Профспілки України. – 2004. – № 2. – С. 30–33.
19. Омельченко С. Гастарбайтери, які не потрібні нікому... / С. Омельченко // День. – 2009. – 5 груд., № 221. – С. 3.
20. Петренко С. Суперкомп'ютер для сучасних технологій / С. Петренко // Дзеркало тижня. – 2005. – 22 січн., № 2(530). – С. 16.
21. Піскун О. Основи міграційного права: навч. Посібник / О. Піскун. – К.: МП Леся, 1998. – 360 с.
22. Постанова від 20 січня 2010 р. № 42 про утворення Ради з питань трудової міграції громадян України при Кабінеті Міністрів України // Уряд. кур'єр. – 2010. – 23 січн., № 13. – С. 12.
23. Стешенко В.М. Порівняльний аналіз законодавства ЄС та України у галузі боротьби з

- нелегальною міграцією / В.М. Стешенко // Зб. наук. праць. Харків, 2004. – С. 176–205.
24. Троян В. Українські вчені за кордоном: ”відплив умів” чи збагачення? / В. Троян // Всесвіт. – 2003. – № 3–4. – С. 131–135.
 25. Фомишин С.В. Международные экономические отношения на рубеже тысячелетий: учебное пособие / С.В. Фомишин. – Херсон: Олди-плюс, 2002. – 560 с.
 26. Хасбулатов В.Н. Мировая экономика: в 2 т / В.Н. Хасбулатов. – Т.1. – М.: Экономика, 2001. – 598 с.
 27. Ярошенко М. Державне регулювання міграційних процесів в Україні / М. Ярошенко // Юрид. вісн. України. – 2002. – 12–18 жовт. – С. 14.
 28. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>
 29. Офіційний сайт Міжнародної організації праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.int>

After Ukraine had got independence its appearance on the international arena as independent subject with full rights in international relations essentially actualized the issue of country's optimum involving into the processes of migration. Concerning this Ukraine's situation of migration is analyzed, the process of forming and improving policy of migration as a part of foreign economic strategy of our country is researched. Also the perspectives of Ukraine's participation in the sphere of international migration of labour force are defined and the ways of processes of migration normalization in the country are systematized.

Keywords: labour force, migrant, emigration, immigration, illegal migration, “brain drain”, processes of migration, policy and strategy of migration, labour market, visa regime, transit territory

С получением независимости выход Украины на международную арену как самостоятельного, полноправного субъекта международных отношений значительно актуализировал вопрос ее оптимального вовлечения в миграционные процессы. В связи с этим, анализируется миграционная ситуация в украинском обществе, исследуется процесс становления и совершенствования миграционной политики как части внешнеэкономической стратегии нашего государства. Также определяются перспективы участия Украины в международной миграции рабочей силы и систематизируются пути нормализации миграционных процессов в стране.

Ключевые слова: рабочая сила, мигрант, эмиграция, иммиграция, нелегальная миграция, “утечка интеллекта”, миграционный процесс, миграционная политика и стратегия, рынок труда, визовый режим, транзитная территория.